

BOSNA I HERCEGOVINA VIJEĆE MINISTARA Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje		БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА САВЈЕТ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање
--	---	--

**ZAJEDNIČKA JEZGRA CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA ZA
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
DEFINIRANA NA ISHODIMA UČENJA**

Mostar, 2018.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirana na ishodima učenja

Voditeljica projekta:

dr. sc. Marija Naletilić

Konzultanti:

dr. sc. Tamara Pribišev Beleslin
dr.sc. Jasmina Bećirović-Karabegović

Projektni tim:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Marija Naletilić, voditeljica projekta, šefica Odjeljenja za Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa

Žaneta Džumhur, šefica Odjeljenja za standarde i ocjenjivanje u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju

Hašima Ćurak, stručna savjetnica za predškolski odgoj i obrazovanje

Danica Vasilj, stručni savjetnik za razrednu nastavu

Radna skupina:

dr.sc. Marija Naletilić, Danica Vasilj, Hašima Ćurak, Žaneta Džumhur, Marina Zeleničić, Jadranka Bošnjak, Ramiz Nurkić, Dženana Spahić, Alisa Trtak, Dževida Šakrak, mr. sc. Tajma Guzin, Haris Omanović, Matilda Barać, mr.sc. Ivica Augustinović, Milan Ljubojević, mr.sc. Naira Jusufović, mr. sc. Emina Hadžić, Irena Vidović, Edina Karić, Minela Jušić, mr.sc. Abida Kapetanović i Doris Naletilić.

Prevod sa engleskog jezika:

Oxford prevodi - agencija za prevođenje

Oxford Translations

Projekt poduprla organizacija *Save the Children* za sjeverozapadni Balkan

Napomena

Izrazi napisani samo u jednome gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ:

Uvod.....	4
Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirana na ishodima učenja	6
Tabelarni prikaz – oblasti, komponente i ishodi učenja za područje predškolski odgoj i obrazovanje u BiH	19
Shematski prikaz oblasti i komponenti	21
Ključne kompetencije – prožimajuće teme za područje predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH	22
Literatura	24

UVOD

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) izradila je *Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definiranu na ishodima učenja* prema već utvrđenoj metodologiji razvoja zajedničke jezgre, odnosno definirane su oblasti koje se sastoje od komponenti, za svaku su komponentu definirani ishodi učenja¹, a za svaki ishod učenja pokazatelji, uvažavajući pritom specifičnosti toga područja. Pokazatelji su definirani sukladno razvojnom uzrastu djece na kraju ranoga predškolskog odgoja i obrazovanja (na kraju treće godine) i na kraju predškolskoga odgoja i obrazovanja. U razdoblju od svibnja do rujna 2018. realiziran je proces izradbe *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje*, a u rujnu 2018. godine završeni su okrugli stolovi na kojima su odgojitelji, koji su izravno uključeni u odgojno-obrazovni proces, imali uvid u taj dokument i priliku komentirati ga, nakon čega je urađena njegova revizija te je potom uslijedila izradba njegove konačne verzije.

Polazište pri izradbi *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirane na ishodima* učenja jest *Identifikacija ključnih kompetencija i životnih vještina u BiH (2011.)* te rezultati analize važećih razvojnih programa u BiH, Crnoj Gori, Srbiji i Republici Hrvatskoj. U obzir su uzeta i iskustva iz zemalja Europske unije i svijeta, kao što su Francuska, Slovačka, Švedska, Finska, Portugal, Irska, Češka, Mađarska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Novi Zeland, Australija i Japan, kao i program Head Start u Sjedinjenim Američkim Državama.

Tijekom definiranja *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirane na ishodima* sudjelovali su predstavnici pedagoških zavoda, Zavoda za školstvo Mostar, odgojitelji te stručni savjetnici Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Pri definiranju mjerljivih, konkretnih i jasnih ishoda učenja i pokazatelja² radna je skupina koristila aktivne glagole u prezentu na temelju revidirane Bloomove taksonomije kojima se izražavaju znanje, vještine i stavovi, odnosno kompetencije. Pored zahtjeva za razvoj kognitivnog područja postoje i zahtjevi u tablicama koji su bili nužni kako bi se implementirali u cjelovitim razvojnim programima, a koji se odnose na afektivno područje i na iniciranje razvoja vještina i poticanje emocija u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Temelj učenja iz područja predškolskoga odgoja i obrazovanja jest humanističko-razvojna orijentacija, holistički pristup i integrirano planiranje.

Humanističko-razvojna orijentacija temeljena je na ideji humanizma prema kojoj se oblikuje pozitivna slika o djetetu kao vrijednosti samoj po sebi i prihvaća se u potpunosti. Rast i razvoj shvaća se kao kontinuirani i dinamički proces unutar kojeg se odvijaju kvalitativne i kvantitativne promjene te se naročito ističe važnost integriranja svih područja dječjeg razvoja s ciljem cjelovita razvoja.

Holistički pristup dječjem razvoju očituje se u shvaćanju da je dijete nedjeljivo biološko, psihičko i socijalno biće, te su ciljevi, ishodi učenja i aktivnosti usmjerene tako da djeluju ravnomjerno i usklađeno na cjelokupan dječji razvoj. Dijete shvaća svijet cjelovito, ne dijeli pojave na društvene i prirodne. Naglasak je na prirodnome stjecanju znanja i učenju u kojem se sadržaji i postupci nadograđuju, sustavno isprepliću i prožimaju u jednu logičku i smislenu cjelinu te se kao takvi lakše usvajaju i povezuju.

Integrirano planiranje omogućava povezanost dječjih iskustava i doprinosi boljem razumijevanju onoga što se uči, i to na način da djeca povezuju i kombiniraju različita iskustava (iz obitelji, vrtića, okoline, kulture iz koje dijete dolazi) i upoznaju objektivnu stvarnost iz različitih područja (prirode, društva, govora, umjetnosti i sl.). Povezanost se očituje i kroz omogućavanje djeci da se razvijaju i uče kroz različite načine izražavanja: razgovor, slikanje, pokrete, glazbu, građenje. Dakle, integrirano planiranje (cjelovito, povezano) temelji se na ideji ujedinjavanja različitih sadržaja o jednoj temi, ideji ili konceptu, sagledavanja sadržaja stvarnosti iz različitih područja (prirodnih i društvenih pojava, govora i komunikacije, razvoja matematičkih koncepata, umjetnosti, rješavanje problema) i preko njih djelovanje na sva područja razvoja djeteta (tjelesni i zdravstveni, socijalni, emocionalni, kognitivni razvoj te razvoj komunikacijskih sposobnosti, stvaralačkog i kreativnog izražavanja).

¹ Vidjeti u prilogu 1. *Oblasti, komponente i ishodi učenja* i prilog 1.1 *Shema oblasti i komponente*.

² Brojevi definiranih ishoda u ovom dokumentu prate pokazatelje pod istim brojem, ali za različit uzrast.

Jedan od važnih pokazatelja kvalitetnoga integriranog planiranja jest uvažavanje velikog broja različitih interesa, sposobnosti, stilova učenja, potreba i osobnosti svakoga djeteta u skupini. Različite strategije individualiziranoga pristupa omogućavaju odgojitelju promišljen odabir i prilagodbu ciljeva, ishoda i aktivnosti što će, uz primjerenu potporu („skelu“), rezultirati kvalitetnom odgojno-obrazovnom praksom. Poznavanje dječjih razvojnih karakteristika i kontinuirano opserviranje i praćenje toga razvoja osnovne su postavke odgojitelju za kreiranje odgojno-obrazovne prakse koja će biti poticajna za svako dijete. U stimulativnome okruženju dijete najpotpunije zadovoljava potrebe, interese i razvija svoje potencijale. Takvo okruženje omogućava djeci prelasku na „potencijalne razine“, na stvaranje vlastitoga znanja na temelju iskustva „iz prve ruke“. Odgojitelj je autonomni kreator kurikula, za razliku od prijašnjega realizatora programa. Kreira ga uvažavajući karakteristike svoje odgojne skupine kako bi na najbolji način odgovarao potrebama te djece, a istodobno je i reflektivni praktičar što osmišljava razvojno primjerenu praksu koja osigurava dostizanje dobnih i individualnih potencijala svakoga djeteta.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirana na ishodima učenja potiče i razvija ključne kompetencije koje se prožimaju kroz definirane ishode učenja i pripadajuće pokazatelje, a to su:

- temelj za razvoj rane pismenosti (*jezično-komunikacijska kompetencija na materinskome jeziku*)
- primjena matematičkoga mišljenja u rješavanju problema, dijete se potiče na postavljanje pitanja, istraživanje, otkrivanje i zaključivanje o zakonitostima u svijetu prirode (*matematička pismenost i kompetencija u znanosti i tehnologiji*)
- mogućnost upoznavanja djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i njezinom uporabom u različitim aktivnostima (*informatička pismenost – informacijska, medijska, tehnološka*)
- sposobnost djeteta za osvješćivanje procesa vlastitoga učenja te uključivanje djeteta u planiranje i organiziranje toga procesa, stvaranje vlastite strategije učenja (*učiti kako se uči*)
- osjećaj djeteta za odgovorno ponašanje, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturnu suradnju, uzajamno pomaganje i prihvaćanje različitosti, samopoštovanje i poštovanje drugih te osposobljavanje za učinkovito sudjelovanje u razvoju demokratskih odnosa u vrtiću i zajednici (*socijalna i građanska kompetencija*)
- stvaralaštvo, inovativnost i spremnost djeteta na preuzimanje rizika, samoiniciranje i samoorganiziranje vlastitih aktivnosti te planiranje i vođenje vlastitih aktivnosti i projekata (*samoinicijativa i poduzetnička kompetencija*)
- poticanje stvaralačkoga izražavanja ideja, iskustava i emocija u različitim umjetničkim područjima (*kulturna svijest i kulturno izražavanje*)
- razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja, potpora radoznalosti i želji za novim znanjima (*kreativno-produktivna kompetencija*)
- prihvaćanje i promicanje zdravih stilova ponašanja, adekvatnih prehrambenih navika i tjelesnih aktivnosti koje omogućavaju kvalitetan i zdrav život (*tjelesno-zdravstvena kompetencija*).³

Cilj učenja *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirane na ishodima učenja* jest za svako dijete osigurati i stvoriti uvjete dobrobiti koja se očituje kroz:

- osobnu, emocionalnu, socijalnu i obrazovnu dobrobit za svako dijete u BiH
- društvenu dobrobit kojom se osnažuje zajednica za stvaranje boljih uvjeta za odgoj i obrazovanje djece
- sustavno-institucionalnu potporu kao temelj osiguravanja dobrobiti za svako dijete uključeno u institucionalni odgoj i obrazovanje.

3 Vidjeti u prilogu 2. Ključne kompetencije – prožimajuće teme za predškolski odgoj i obrazovanje.

**ZAJEDNIČKA JEZGRA CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA
ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
DEFINIRANA NA ISHODIMA UČENJA**

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	1. Razvoj motorike i osjetila	
Ishodi učenja:	<p>1. istražuje osjetilima predmete i materijale te iskustvena saznanja primjenjuje u misaonim procesima i aktivnostima</p> <p>2. koristi se prirodnim oblicima kretanja za razvoj funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i vještina (puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, dizanje, nošenje, bacanje i hvatanje)</p> <p>3. kombinira i koordinira psihomotoričke radnje i aktivnosti za postizanje, razvijanje te usavršavanje složenijih vrsta kretanja i djelovanja</p> <p>4. pokazuje grafomotiričku sposobnost.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a pokazuje reakciju na različite okuse (slatko, kiselo) i mirise (neugodan miris)</p> <p>1.b razlikuje predmete i materijale dodiranjem prema teksturi</p> <p>1.c razlikuje predmete prema veličini i osnovnoj boji</p> <p>1.d prepoznaje zvukove u neposrednome okruženju</p>	<p>1. a prepoznaje i imenuje različite okuse i mirise</p> <p>1.b prepoznaje i imenuje različite predmete i materijale dodiranjem/svim čulima</p> <p>1.c povezuje dijelove i cjelinu (na predmetima, slikama, modelima)</p> <p>1.d navodi nekoliko detalja nakon promatranja slike (4-5)</p> <p>1.e uočava pogreške u slici</p> <p>1.f razlikuje i imenuje zvukove</p>	
<p>2.a primjenjuje osnovne oblike prirodnoga kretanja (nestabilno trči, skakuće na obje noge, preskače prepreke do 5 cm, hoda na prstima i na peti naprijed, baca predmete u određenom pravcu, vozi tricikl)</p> <p>2.b pokazuje ravnotežu u mjestu i u pokretu (kratko stoji na jednoj nozi, hoda po crti, hoda po niskoj klupi, ljulja se, klacka i sl.)</p> <p>2.c izvodi igre koje sadrže osnovne načine igre s loptom (nošenje, kotrljanje, bacanje, dodavanje i hvatanje balona i lopti različitih veličina)</p>	<p>2.a primjenjuje zrele oblike prirodnih kretanja i uspješno koordinira sve dijelove tijela (npr. trči stabilno i mijenja pravac trčanja, preskače vijaču, stoji na prstima, hvata loptu objema rukama i pogađa loptom cilj, skače s visine od 20 cm, vozi bicikl)</p> <p>2.b održava ravnotežu na mjestu i u pokretu (stoji i skakuće na jednoj nozi, hoda po crti i užetu, hoda po klupi raznih visina i širina)</p> <p>2.c izvodi razne komplekse gimnastičkih vježbi (s i bez rekvizita)</p> <p>2.d primjenjuje naučene načine kretanja u novim, nepoznatim i problemskim situacijama te u prevladavanju i izbjegavanju prepreka</p>	
<p>3.a pridržava se osnovnih pravila u igri uz poticaj i potporu</p> <p>3.b oponaša jednostavnije motoričke pokrete</p> <p>3.c pokreće tijelo uz ritam glazbe</p> <p>3.d koristi se raznim predmetima i materijalima kako bi prikladno razvio finu motoriku (npr. neprecizno reže škarama i neprecizno boji, samostalno se služi žlicom za jelo...)</p>	<p>3.a primjenjuje samostalno pravila igre pri sudjelovanju u zajedničkim aktivnostima</p> <p>3.b ponavlja pokret sastavljen od nekoliko motoričkih vježbi</p> <p>3.c osmišljava pokrete uz glazbu</p> <p>3.d primjenjuje i kombinira naučene načine kretanja u novim, nepoznatim problemskim situacijama (poligon)</p> <p>3.e koristi se raznim predmetima i materijalima kako bi prikladno razvio finu motoriku (npr. ravno reže škarama, precizno boji, otvara i zatvara čep boce, uspješno se služi priborom za jelo, samostalno se oblači i vezuje vezice...)</p>	
<p>4.a koristi se sitnim predmetima na razne načine (umeće ih, niže, premješta i slično)</p> <p>4.b iskazuje zainteresiranost za olovku</p> <p>4.c ostavlja svjesno tragove olovke na različitim površinama u različitim situacijama, igri, spontanoj i vođenoj aktivnosti</p> <p>4.d crta ljudsku figuru koja dobiva svoj oblik</p> <p>4.e koristi se škarama</p>	<p>4.a usmjerava pokrete ruke voljno i svjesno u različitim smjerovima (pokreti su precizniji, točni, usmjereni, brži)</p> <p>4.b pokazuje kontrolu nad pritiskom olovke na papir</p> <p>4.c crta sitnije detalje i elemente na crtežu</p> <p>4.d pokazuje orijentaciju na površini za crtanje različitih veličina</p> <p>4.e boji veće i manje površine</p> <p>4.f crta ljudsku figuru s detaljima</p> <p>4.g pravilno drži škare i isijeca složenije oblike i figure.</p>	

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	2. Zaštita i sigurnost	
Ishodi učenja:		
1. štiti sebe i druge od ozljeđivanja u konkretnim situacijama 2. izražava sposobnost samoprocjene u odnosu na drugu osobu, objekt ili događaj.		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a štiti sebe svjesno i zna svoj prostor	1.a poštuje osobni prostor drugog djeteta u igri i tjelesnom vježbanju 1.b prepoznaje urgentnu situaciju i traži pomoć 1.c prepoznaje štetne stvari, aktivnosti i situacije opasne po zdravlje i život	
2.a prepoznaje opasne predmete u neposrednome okruženju (štednjak, vrata, radijator, stube...)	2.a objašnjava što je sigurno ponašanje u kući, vrtiću, prometu... 2.b objašnjava i povezuje opasne predmete i stvari (nož, škare, slomljeno staklo, oružje, upaljač, kemikalije i sl.), opasne situacije (požar, poplava, trovanje i sl.) i opasne aktivnosti (igranje sa strujom, pretrčavanje ceste i sl.) 2.c objašnjava i u igrama primjenjuje ponašanje u opasnim situacijama (potres, poplava, požar...).	

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	3. Zdrav način života	
Ishodi učenja:		
1. inicira i sudjeluje u aktivnostima koje su važne za unaprjeđenje vlastitoga zdravlja i blagostanja 2. primjenjuje osnovna načela osobne higijene i higijene prostora 3. pridržava se načela pravilne i redovite prehrane.		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a prepoznaje i imenuje izvor zadovoljstva, emocija, boli i nelagode 1.b pokazuje svijest o prostoru i orijentira se, kreće se sigurno 1.c pokazuje zanimanje za provođenje vremena na otvorenom prostoru	1.a prepoznaje da je tjelesni pokret i odmor koristan za osobno zdravlje i primjenjuje ga svakodnevno 1.b koristi se složenijim obrascima senzomotoričkih vještina i pokreta (kompleksnije tjelesne aktivnosti uz ples, dramu, pokret, rekvizite i sl.) 1.c prepoznaje pravilno držanje tijela uz podsjećanje odraslog 1.d sudjeluje i organizira igre i aktivnosti na otvorenom prostoru 1.e objašnjava utjecaj vremenskih prilika i drugih čimbenika na zdravlje	
2.a koristi se općim i praktičnim postupcima koji osiguravaju dobro zdravlje (npr. služi se toaletom, pere ruke, pere zube, oblači se...) uz pomoć i potporu 2.b koristi se općim i praktičnim postupcima koji osiguravaju čistoću (npr. vraća igračke na mjesto nakon igre) uz pomoć i potporu	2.a koristi se samostalno općim i praktičnim postupcima koji osiguravaju dobro zdravlje (npr. služi se toaletom, pere ruke, pere zube, oblači se...) 2.b koristi se samostalno općim i praktičnim postupcima koji osiguravaju čistoću (npr. vraća igračke na mjesto nakon igre)	
3.a imenuje nekoliko vrsta zdrave hrane	3.a razlikuje zdravu od nezdrave prehrane i objašnjava njezin utjecaj na zdravlje 3.b pokazuje zanimanje za zdravu prehranu.	

Oblast:	2. DJETETOVA LIČNOST I INTERAKCIJA	
Komponenta:	1. Odnos prema sebi	
Ishodi učenja:	<p>1. postaje svjesno sebe i svoga identiteta kroz vlastite sposobnosti, karakteristike, osobine i mogućnosti</p> <p>2. gradi realnu i pozitivnu sliku o sebi, pokazuje samosvijest, samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost i povjerenje u vlastite snage i sposobnosti</p> <p>3. posjeduje razinu emocionalne svijesti i sigurnosti koja odgovara uzrastu i dobnom sazrijevanju i izražava ih u svim stupnjevima razvoja</p> <p>4. izražava misli i djeluje na način da može utjecati na svoj položaj u okružju.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a stvara vlastiti identitet u svakodnevnim aktivnostima (odziva se na svoje ime i poznaje imena drugih u skupini, imenuje dijelove tijela, koliko ima godina)</p> <p>1.b razvija rodni identitet (imenuje sebe kao dječaka/ djevojčicu, preferira druženje s djecom)</p> <p>1.c prepoznaje svoj lik u zrcalu</p> <p>1.d kaže za sebe „ ja“</p>	<p>1.a istražuje vidove identiteta kroz igranje uloga</p> <p>1.b imenuje osnovne dijelove tijela i njihove funkcije u organizmu</p> <p>1.c prepoznaje svoje osobine (sličnosti i razlike u odnosu na članove obitelji, prijatelje i vršnjake u skupini)</p>	
<p>2.a pokazuje inicijativu i samostalnost pri obavljanju rutinskih (jednostavnih) aktivnosti.</p> <p>2.b eksperimentira pred zrcalom s pokretima</p> <p>2.c prihvaća kraće rastanke bez burnog reagiranja</p> <p>2.d prepoznaje i pokazuje uspjeh i neuspjeh (postignuća)</p>	<p>2.a traži i prihvaća nove izazove, otkriva nove stvari, proširuje svoje područje zanimanja s energijom i koncentracijom</p> <p>2.b postaje svjesno vlastitih postupaka i prihvaća odgovornost uz poticaj i potporu</p>	
<p>3.a izražava više emocija kroz radnje, riječi i izraze lica</p> <p>3.b koristi se frazama učtivosti (molim, hvala, ispričavam se)</p> <p>3.dc prihvaća igru JA-TI</p> <p>3.d pokazuje empatiju za vršnjake (kada vršnjak plače, prilazi mu i mazi ga)</p> <p>3.e neverbalno i pokretima iskazuje emocije</p>	<p>3.a prepoznaje i izražava svoje osjećaje na socijalno prihvatljiv način, izražava ih verbalno i neverbalno</p> <p>3.b otvoreno izražava svoje osjećaje u odnosima s drugima, suosjeća i izražava brigu za druge, tješi drugo dijete kad je tužno</p> <p>3.c imenuje emocije i emotivna stanja djece i odraslih, uključujući i životinje na slici</p> <p>3.d opisuje što ga čini sretnim, tužnim, uplašenim i sl.</p> <p>3.e prepoznaje emociju na temelju boje i tona glasa i gesta</p> <p>3.f nakon gledanja predstave, filma ili čitanja priče može govoriti o osjećanjima junaka</p>	
<p>4.a iskazuje djeci i odraslima svoja zanimanja i uključuje ih u svoje aktivnosti</p> <p>4.b pokazuje povremeno potrebu da bude u blizini odrasloga i ostvari dodir, a zatim se udalji i bavi se aktivnošću</p> <p>4.c shvaća i imitira tuđe ponašanje</p> <p>4.d razvija unutarnju kontrolu osjećaja i ponašanja usvajanjem određenih normi (ne , ne smijem, hoću) kada želi dodirnuti zabranjeni predmet</p> <p>4.e igra se s drugom djecom</p>	<p>4.a izražava jasno svoje želje i potrebe</p> <p>4.b uvažava i dijeli svoj doprinos i individualna dostignuća s drugima</p> <p>4.c uspostavlja kontrolu emocija (sposobnost shvaćanja, samoregulacije i upravljanja svojim emocijama poštujući osjećaje i potrebe drugih)</p> <p>4.d postaje svjesno posljedica vlastitoga ponašanja u odnosu na druge osobe i živa bića (biljke i životinje)</p> <p>4.e pravi izbor, preuzima rizike, upravlja promjenama i nosi se s neočekivanim situacijama i frustracijama u igri i aktivnostima uz poticaj i potporu.</p>	

Oblast:	2. DJETETOVA LIČNOST I INTERAKCIJA	
Komponenta:	2. Odnos prema drugima i međuodnosi	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. uspostavlja, razvija i održava interakcije s drugom djecom i odraslima 2. pokazuje kooperativnost i zajedničko djelovanje kroz različite aktivnosti i kritički se odnosi spram mišljenja i stavova preuzetih od drugih 3. djeluje sukladno demokratskim načelima surađujući i odlučujući te uvažavajući i prihvaćajući različitosti 4. djeluje sukladno društvenim, kulturnim i obiteljskim vrijednostima razvijajući osjećaj pripadnosti zajednici. 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
	<ol style="list-style-type: none"> 1.a uspostavlja suradnju s vršnjacima imitiranjem u manipulativnim i motoričkim igrama 1.b slijedi jednostavne upute odgojitelja (npr. pruža predmet na zahtjev) 1.c pokazuje zanimanje za drugu djecu 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a uključuje se samostalno u svakodnevne zajedničke aktivnosti u vrtiću i drugim okružjima 1.b inicira i održava odnos i komunikaciju s djecom i odraslima 1.c izražava pozitivne odnose s odraslima pokazujući autonomiju i nezavisnost 1.d pokazuje poštovanje i proslavlja trud i dostignuća drugih 1.e reagira na ideje i sugestije drugih
	<ol style="list-style-type: none"> 2. a uključuje se u zajedničku igru uz poticaj odgojitelja 2. b sudjeluje u spontanim i vođenim aktivnostima manje skupine (pjeva, plješće) 2.c inicira zajedničku aktivnost s odraslom osobom 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a prepoznaje kako je svaki pojedinac dio skupine te kako svi članovi imaju određena prava i obveze 2.b pokazuje pripadnost skupini i rado se uključuje u aktivnosti 2.c uspostavlja logičku povezanost između ponašanja i posljedice 2.d pokazuje predvidljivost i dosljednost u ponašanju prema drugima i u odgovoru na reakcije drugih
	<ol style="list-style-type: none"> 3.a primjećuje i pozitivno reagira na sličnosti i razlike među ljudima 3.b uključuje se u igru s jednostavnim pravilima s mlađom i starijom djecom 3.c pokazuje spremnost u mijenjanju uloga u igri koja je povezana s razlikama u spolu (razna zanimanja, igre obitelji i kućnih poslova i sl.) 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a sudjeluje u donošenju odluka i prepoznaje važnost zajednički dogovorenih pravila ponašanja i rada u skupini 3.b pokazuje sposobnost da slijedi upute i preuzima odgovornost u timu 3.c pokazuje toleranciju i uvažava različitosti (dobne, spolne razlike, djeca s posebnim potrebama, djeca različita nacionalnog podrijetla i sl.)
	<ol style="list-style-type: none"> 4.a čeka dosljedno na svoj red uz pomoć samo jednog podsjećanja 4.b tretira odrasloga kao vršnjaka i od njega traži pomoć i informaciju 4.c dijeli nagradu prema vlastitome interesu (sebi će uzeti veći dio) 4.d imenuje članove obitelji 	<ol style="list-style-type: none"> 4.a poštuje autoritet odraslih i pravila skupine, ali i brani vlastita mišljenja, ideje i ličnost 4.b pronalazi rješenja u konfliktu 4.c prepoznaje nepravdu i počinje se kritički odnositi prema pravednom i nepravednom ponašanju 4.c opisuje običaje u svojoj obitelji i uspoređuje ih s običajima drugih obitelji 4.d prepoznaje uloge i odgovornosti članova obitelji.

Oblast:	2. DJETETOVA LIČNOST I INTERAKCIJA	
Komponenta:	3.Odnos prema prirodi	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. prepoznaje važnost prirode i uvažava prirodu kao prostor za život, razvoj, igru i učenje 2. pokazuje poštovanje i divljenje prema životu i svemu živom 3. postaje društveno odgovorno i djeluje sukladno načelima rješavanja problema u životnoj sredini (održivi razvoj). 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
	<ol style="list-style-type: none"> 1.a pokazuje zainteresiranost prema svijetu oko sebe i prema novim iskustvima 1.b eksperimentira s predmetima, otkriva njihova svojstva i dovodi ih u međudnos 1.c postavlja pitanja: „Zašto?“, „Što je ovo“, „Tko?“ 1.d boravi u otvorenome prostoru bez obzira na vremenske uvjete 1.e prepoznaje prema zvuku pojave u prirodi (kiša, grmljavina, oglašavanje životinja) 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a izražava poštovanje prema prirodi, drugim ljudima i samome sebi 1.b istražuje, zaključuje, predviđa i pretpostavlja o uzajamnoj povezanosti zemlje, ljudi, biljaka i životinja 1.c istražuje živu i neživu prirodu, promatra, primjećuje i reagira na promjene u otvorenome prostoru u različitim vremenskim prilikama 1.d razlikuje i opisuje prirodne pojave i procese (kruženje vode, životni ciklusi, godišnja doba, svojstva tvari i vode, zvuka, zraka, svjetlosti, magnetizma i sl.) 1.e prepoznaje onečišćivače u životnome okružju
	<ol style="list-style-type: none"> 2.a doživljava prirodu i razgovara o svojim saznanjima (vremenski uvjeti, godišnja doba i sl.) 2.b počinje prepoznavati uzročno-posljedične veze u prirodi 2.c odnosi se brižno prema biljkama i životinjama – imitativne igre 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a sudjeluje aktivno u ekološkim akcijama (čišćenje sobe, uređivanje dvorišta, skupljanje staroga papira i sl.) 2.b razlikuje živo od neživoga u neposrednoj okolini 2.c prepoznaje mjesta u životnome okružju u kojima se odlaze otpad 2.d prepoznaje prihvatljiva ponašanja za zaštitu neposrednoga okoliša 2.d objašnjava osnovna dječja prava i odgovornosti u svome okružju
	<ol style="list-style-type: none"> 3.a baca otpatke u za to predviđena mjesta 3.b odlaze igračke i osobne stvari u za to predviđena mjesta 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a prepoznaje i pridržava se osnovnih postupaka razvrstavanja otpada i reciklaže 3.b prepoznaje prirodne resurse u neposrednome okružju 3.c povezuje odgovorno ponašanje prema okolišu sa svakodnevnim aktivnostima u smislu zaštite životnoga okoliša (štednja vode, energije, pravilno odlaganje otpada i sl.) 3.d dovodi u vezu utjecaj čovjekovoga djelovanja na životnu sredinu te živih bića i nežive prirode.

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Komponenta:	1. Razvoj govora i uporaba jezika	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. koristi intuitivni, unutarnji i neverbalni govor primjeren uzrastu i dobnome sazrijevanju 2. primjenjuje glasovne strukture jezika i intuitivno uočava strukturu riječi i rečenica sukladno književnojezičnoj normi i upotrebljava ih u usmenome govoru 3. sastavlja smislene rečenice i iskaze primjenjujući ih u kontekstu prenošenja značenja, ideja i razmišljanja 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)

<p>1.a prepoznaje raspoloženja, stanja ili aktivnosti drugih ljudi (tužno, sretno) na temelju neverbalnih znakova i neverbalno odgovara (mimikom ili gestama)</p> <p>1.b primjenjuje neverbalnu komunikaciju s ciljem zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba u kontekstu</p>	<p>1.a izražava se govorom i glasovnim vrjednotama kao što su visina, tempo i boja glasa kako bi jasno izrazilo osjećaje, misli i ideje</p> <p>1.b pokazuje jasno neverbalno svoju potrebu</p>
<p>2.a sluša i reagira na zvuk i obrasce u govoru</p> <p>2.b diskriminira glasove u govoru</p> <p>2.c izgovara pravilno sve vokale i većinu suglasnika</p> <p>2.b koristi se učestalim imenicama, glagolima i pridjevima</p> <p>2.e koristi se zamjenicama i množinom</p>	<p>2.a artikulira glasove i pravilno, jasno i razumljivo izgovara svaki glas u riječi i rečenici samostalno</p> <p>2.b uočava glasove u riječi i glasovnu strukturu</p> <p>2.c koristi se gramatičkim pravilima za množinu, rod, broj i glagolsko vrijeme</p>
<p>3.a primjenjuje više jednostavnih fraza i rečenica do tri riječi</p>	<p>3.a koristi se intuitivno gramatički pravilnim govorom</p> <p>3.b koristi se složenijim rečenicama koje mogu biti povezane s prijašnjim iskustvima ili iskustvima drugih</p> <p>3.c primjenjuje intonaciju i ritmičnost u komunikaciji</p> <p>3.d koristi se osnovnim riječima, rečenicama i frazama na stranom jeziku u kontekstu</p> <p>3.e prepoznaje neke od stranih jezika na temelju sluha.</p>

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Komponenta:	2. Usmeno izražavanje i slušanje	
Ishodi učenja:	<p>1. pokazuje govorna i jezična iskustva te bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima</p> <p>2. istražuje govor i jezik i pokazuje inicijativu u usmenome izražavanju</p> <p>3. pokazuje sposobnost slušanja u skupini vršnjaka i odraslih u različitim situacijama.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a koristi se govorom u kontekstu oblikujući jednostavne rečenice</p> <p>1.b koristi se govorom kako bi izrazio svoja stanja, potrebe i emocije u kontekstu</p> <p>1.c povezuje riječi s određenim predmetima</p> <p>1.d opisuje svoja iskustva</p>	<p>1.a koristi se govorom za izražavanje i objašnjavanje svojih misli, ideja i događaja (pričanje o pojavama i događajima, opisivanje predmeta, životinja i ljudi)</p> <p>1.b prenosi i konstruira poruke ciljano i sa samopouzdanjem</p> <p>1.c koristi se govorom da bi izrazio osjećaje, misli, želje, iskustva, ideje, potrebe, kako bi riješilo sukobe i gradilo pozitivne odnose s drugima</p> <p>1.d kazuje svojim riječima događaje logičkim slijedom</p> <p>1.e opisuje svoja maštanja, izmišlja priču</p>	
<p>2.a postavlja pitanja odraslima o nepoznatim predmetima i ljudima („Što je to?“, „Tko je to?“)</p> <p>2.b odgovara na pitanja jednostavnim rečenicama</p> <p>2.c ponavlja kratke verbalne poruke kada ih čuje</p>	<p>2.a postavlja pitanja u kontekstu (čemu služe stvari, o uzrocima neke pojave, sličnostima i razlikama među predmetima, razlozima ponašanja drugih i sl.)</p> <p>2.b odgovara na pitanja dužim rečenicama</p> <p>2.c sudjeluje aktivno u govornim igrama (fonološkim: igre glasovima i fonemima; leksičkim: igre riječima, izrazima; sintaktičkim: igre rečenicama; pokretnim govornim igrama)</p> <p>2.d izmišlja nove riječi, kratke priče, stihove</p> <p>2.e razumije šalu, zagonetku i besmisleni tekst</p>	
<p>3.a izražava reakcije o određenim događajima</p> <p>3.b razumije i prati naloge odraslih</p>	<p>3.a sudjeluje u skupnim raspravama o različitim temama s vršnjacima i odraslima u malim i većim skupinama i u paru</p> <p>3.b prati i nastavlja razgovor uz uvažavanje sugovornika.</p>	

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Komponenta:	3. Komunikacija i rana pismenost	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. analizira književne tekstove kroz komunikaciju s drugima 2. pokazuje kako funkcioniraju sustavi komunikacijskih simbola i upotrebljava ih 3. izražava se grafičkim simbolima u svakodnevnim aktivnostima. 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
	<p>1.a pokazuje interes i sluša jednostavne priče, pjesme, basne i odgovara na jednostavna pitanja</p> <p>1.b imenuje likove u književnim tekstovima</p> <p>1.c govori ili pjeva priče, brojalice, rime, pjesmice u kojima se dijelovi teksta ponavljaju ili koje izmisli</p> <p>1.d izražava pokretom jednostavne rime</p>	<p>1.a prati, sluša i razumije tiskane, vizualne i multimedijalne tekstove i reagira odgovarajućom gestom, postupkom, komentarom ili pitanjem</p> <p>1.b uočava najvidljivije osobine glavnih likova i svojim riječima kazuje kraći sadržaj priče sa stajališta lika</p> <p>1.c pamti i prepričava kraće književne tekstove, informativne tekstove, filmove i predstave poštujući redoslijed i logiku zbivanja (prema jednoj ili nizu slika, prema sjećanju)</p> <p>1.d sastavlja jednostavniju priču</p> <p>1.e razlikuje književne vrste (priča, bajka, basna, pjesma)</p> <p>1.f kazuje svojim riječima emotivni doživljaj o književnom tekstu</p> <p>1.g iskazuje radost i uživanje u književnim tvorevinama</p> <p>1.h zapaža ritam i melodiju u recitiranju pjesme</p>
	2.a koristi igru i „čita“ slikovnice, knjige i ostale tiskane materijale upoznavajući ulogu simbola i pisanoga jezika-	<p>2.a koristi se simbolima u igri kako bi predstavilo nešto i izrazilo značenje (priča priču prema nizu slika)</p> <p>2.b koristi se simbolima u komunikaciji (riječi, slike, zvukovi, pokret) kako bi izrazilo svoje ideje i misli</p>
	3.a koristi se slikom i drugim vizualnim pomagalima kao sredstvom komunikacije uz pomoć i potporu.	<p>3.a koristi se slikom i drugim vizualnim pomagalima kao sredstvom komunikacije</p> <p>3.b koristi se igrom i eksperimentira sa slovima smještajući ih na svoje radove.</p>

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	1. Istraživanje svijeta	
Ishodi učenja:	<p>1. koristi se osjetilima za promatranje i istraživanje fenomena i procesa u prirodi</p> <p>2. dovodi u vezu sebe, ljude, biljke, životinje, predmete i pojave u prirodnom okružju s ciljem razumijevanja svijeta u kojem živi</p> <p>3. koristi se informacijama iz različitih izvora o živoj i neživoj prirodi</p> <p>4. stječe kompetencije za učenje i rad.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a promatra, manipulira, eksperimentira uobičajenim predmetima u okružju</p> <p>1.b pokazuje zanimanje za očigledne prirodne pojave (pitanjima, pokazivanjem, preko predmeta, u igri i drugim aktivnostima)</p>	<p>1.a propituje i eksperimentira kako bi usustavilo i opisivalo pojave u prirodnom okružju</p> <p>1.b pokazuje zainteresiranost za raznovrsnost prirodnih pojava i procesa oko sebe</p>	
<p>2.a primjećuje pojave na sebi, drugim živim bićima i neposrednom okružju</p> <p>2.b opisuje svojim riječima pojave u prirodi i dovodi ih u vezu sa sobom, drugim živim bićima i očiglednim pojavama</p>	<p>2.a pokazuje zanimanje za istraživanje u svome okružju</p> <p>2.b opisuje sličnosti i razlike između prirodnih pojava (živa i neživa priroda)</p> <p>2.c dovodi u vezu različite pojave u prirodnom okružju i njihov utjecaj na ljude, biljke, životinje i okolinu te donosi zaključke</p> <p>2.d objašnjava svojstva i povezanost fenomena u živoj i neživoj prirodi</p> <p>2.e koristi se orijentirima u vremenu i prostoru, određuje mjesto i vrijeme događaja u odnosu na neki drugi događaj, izdvaja događaja koji slijede na temelju prethodnih događaja (npr. razvoj događaja)</p>	
<p>3.a postavlja pitanja kako i zašto o živoj i neživoj prirodi</p>	<p>3.a prepoznaje potrebu za informacijom pitanjima: što, gdje, komu, kada i sl. o živoj i neživoj prirodi</p> <p>3.b koristi se izvorima (usmene, pisane, vizualne, dijagramske i sl.) i razvrstava informacije prema bitnosti i upotrebljivosti</p> <p>3.c izgrađuje osnovne kompetencije informatičke pismenosti.</p>	
<p>4.a pokazuje radoznalost, otvorenost i spontano zanimanje za stjecanje novoga znanja</p> <p>4.b povezuje učenje u vrtiću s iskustvom iz kuće i drugih okružja</p> <p>4.c pokazuje zanimanje za sudjelovanje u radnim aktivnostima odgojne skupine</p>	<p>4.a pokazuje radoznalost, otvorenost i zanimanje za stjecanje novoga znanja s utvrđenim ciljem učenja</p> <p>4.b pokazuje ustrajnost u aktivnostima i zadacima odgojne skupine i u drugim okružjima, uključujući i teže, - preko izgrađenih radnih navika</p> <p>4.c procjenjuje vlastitu uspješnost i pokazuje zadovoljstvo postignutim rezultatima</p> <p>4.d primjenjuje stečeno znanje u igri i aktivnostima u vrtiću i izvan vrtića</p> <p>4.e pokazuje vještine spontanog i vođenog učenja preko individualnih i skupnih, spontanih i vođenih aktivnosti</p> <p>4.f primjenjuje stilove, modele i strategije naučene u vođenim aktivnostima u svakodnevnome životu.</p>	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	2. Rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje	
Ishodi učenja:		
<p>1. osmišljava, ispituje i primjenjuje nove ideje i teorije na temelju prethodnih iskustava i kritičkoga odnosa prema njima</p> <p>2. prepoznaje uzročno-posljedične veze i odnose</p> <p>3. primjenjuje strategije djelovanja i razmišljanja uključujući se u različite životne situacije i situacije rješavanja problema.</p>		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a iskazuje zanimanje za nove igračke, materijale i predmete u bliskom okružju</p> <p>1.b pamti vremenski bliske događaje iz neposrednoga okružja</p>	<p>1.a isprobava i istražuje poznate i nepoznate igračke, materijale i predmete</p> <p>1.b poigrava se svojim idejama i idejama drugih (djece i odraslih) kombinirajući ih u svome izražavanju</p> <p>1.c iskazuje znatiželju i zanimanje za istraživanje novina u okružju</p> <p>1.d predstavlja svoja otkrića, ideje, misli i znanja uporabom kreativnih i ekspresivnih medija</p> <p>1.e pronalazi neuobičajene odgovore ili rješenja za poznate i manje poznate situacije, fenomene, ponašanja i sl.</p> <p>1.g pokazuje osnovna saznanja o prirodnom, društvenom, tjelesnom, duhovnom i umjetničkom svijetu</p>	
<p>2.a prepoznaje posljedicu svoga djelovanja ili djelovanja drugih u najjednostavnijim situacijama (npr. skrivanje predmeta)</p>	<p>2.a pokazuje razumijevanje za veze i odnose između ljudi i između predmeta</p> <p>2.b prepoznaje uzrok i posljedicu koristeći se predmetima</p> <p>2.c prepoznaje uzrok i posljedicu eksperimentirajući, preko pokušaja i pogrešaka</p> <p>2.d prepoznaje uzrok i posljedicu preko sustavnih iskustava, generalizacijama i predviđanjem (npr. danas može padati kiša jer je nebo zacrnilo)</p> <p>2.e istražuje funkcionalnost stvari, ideja, misli i shvaća odnose i međusobne utjecaje</p>	
<p>3.a koristi se dostupnim sredstvima i igračkama u rješavanju praktičnih problema</p> <p>3.b dovodi predmete u međusobni odnos i djeluje jednim predmetom na drugi</p> <p>3.c rješava jednostavne problemske situacije uporabom strategija na neverbalnom planu (npr. svakoj lutki daje po jedan tanjurić)</p>	<p>3.a pokazuje sposobnost rješavanja problema birajući strategiju na intuitivnoj razini (npr. promatranje, pogađanje, metode pokušaja i pogrešaka, analiza, usporedba, traženje obrazaca, klasifikacija, planiranje, objašnjavanje, rasprava s drugima, slušanje i traženje informacija)</p> <p>3.b pokazuje sposobnost rješavanja problema osobne i socijalne prirode samostalno ili uz pomoć i potporu</p> <p>3.c izgrađuje vještine prihvaćanja rizika i postupaka koji trenutačno ne dovode do rješenja (npr. učenje iz pogreške, nošenje s neizvjesnostima, predlaganje alternativa i sl.</p> <p>3.d primjenjuje maštu i kombinacije u rješavanju problema</p> <p>3.e predstavlja i rješava poznatu problemsku situaciju matematičkim modelima.</p>	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	3. Rana matematička pismenost	
Ishodi učenja: 1. istražuje matematičke strukture i koristi se modelima kako bi utvrdio njihove odnose 2. stječe primjenjive matematičke predodžbe i koncepte, upotrebljava ih ciljano izražavajući se matematičkim jezikom i simbolima u različitim situacijama i aktivnostima.		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a prepoznaje do tri svojstva objekata i pojava 1.b raspoređuje neverbalno, razvrstava i reda objekte prema zadanom kriteriju 1.c prepoznaje uočljiva mjerljiva svojstva poznatih objekata	1.a razvrstava, kategorizira, reda i uspoređuje skupove i događaje, kao i attribute predmeta i materijala u svome društvenom i prirodnom svijetu 1.b opisuje promjene prema određenome svojstvu 1.c raspoređuje i razvrstava predmete prema svojstvu, pravilu ili kriteriju 1.d identificira povezanost među predmetima, oblicima, slikama i predodžbama prema različitim svojstvima 1.e prepoznaje i uspoređuje mjerljiva svojstva objekata i pojava (npr. debelo-tanko, blizu-daleko, manje-više i sl.)	
2.a predstavlja neverbalno jednostavan matematički problem – igračkom, pokretom, crtežom	2.a koristi se matematičkim znanjima kako bi objasnilo svijet oko sebe 2.b koristi se jezikom za opisivanje svojstava predmeta i pojava (npr. količina, prebrojivost, mjerljivost) i za objašnjavanje matematičke predodžbe (npr. obrazac, niz, ponavljanje, simetrija, promjenljivost i slično) 2.c koristi se riječima: možda, sigurno, nikako, moguće, ako-onda, vjerojatno, točno-netočno u igri, svakodnevnim i vođenim aktivnostima 2.d predstavlja ideju uobličenu matematičkim jezikom modelom, slikom, grafički, pokretom, verbalno 2.e koristi se obrascima kako bi predviđalo uočljive ishode, rezultate, događaje.	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	4. Znanost i tehnika	
Ishodi učenja:	<p>1. promatra pojave u prirodnome, materijalnome, društvenome svijetu i u svijetu tehnike te uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze</p> <p>2. pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz tehnologije u svakodnevnome životu, igri, učenju, radu i za predstavljanje ideja</p> <p>3. pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz znanosti.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a promatra prirodne pojave</p> <p>1.b povezuje događaje na temelju iskustva u svakodnevnome životu i aktivnostima s prirodnim pojavama</p>	<p>1.a pokazuje saznanja iz tehničkih, prirodnih i društvenih znanosti na elementarnoj razini</p> <p>1.b identificira i razlikuje svojstva prirodnoga, materijalnoga, društvenoga i svijeta tehnike</p> <p>1.c pokazuje saznanja i identificira uočljive i neke manje uočljive osobine živih bića, predmeta, pojava i fenomena koje promatra</p> <p>1.d razlikuje prirodne pojave, fenomene, veze i zakonitosti od onih koji su stvoreni zahvaljujući razvoju tehnike, znanosti i tehnologije</p>	
<p>3.a koristi se jednostavnim i poznatim tehničkim uređajima</p> <p>3.b koristi konstruktivne igre</p>	<p>2.a koristi se različitim igračkama, sredstvima, materijalima i pomagalicama za učenje i radne aktivnosti</p> <p>2.b koristi se materijalima, alatima i tehnikom koja je potrebna za oblikovanje, sklapanje i konstruiranje</p> <p>2.c uočava povezanost i doprinos ljudskoga rada i utjecaj tehnologije na rad i život ljudi, razvoj znanosti i društva</p> <p>2.d koristi se tehnologijom kao sredstvom za kreiranje, crtanje, modeliranje, uređivanje i izražavanje</p>	
	<p>3.a ispituje i stvara svoje teorije o tome kako funkcioniraju pojave, fenomeni, predmeti</p> <p>3.b postavlja pitanja o svojstvima, uzrocima i posljedicama pojava, događaja i fenomena</p> <p>3.c izgrađuje umne mape koristeći vizualne oblike</p> <p>3.d koristi se jednostavnijim simbolima (univerzalnim i vlastitim) kako bi predstavilo pojavu, odnos, stanje, fenomen, osobinu, emociju i slično.</p>	

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	1. Stvaralaštvo i kreativnost	
Ishodi učenja:	<p>1. prepoznaje osnovna izražajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima</p> <p>2. istražuje i izražava se na različite načine kroz umjetnost, medije i tehnike</p> <p>3. stvara kreacije, preslaguje te predlaže idejna rješenja i inovacije kroz različite načine izražavanja.</p>	
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a izražava zanimanje za igru, ritam, glazbu, pokret, glumu, modeliranje i ples</p> <p>1.b prepoznaje dinamiku kao stimulans za kretanje, usklađuje pokret s glazbom (pljeskanje, njihanje, okretanje i sl.)</p> <p>1.c razlikuje osnovne boje i likovna sredstva</p> <p>1.d crta i slika prema intenzivnom osjetilnom, pokretnom i osjećajnom doživljaju</p> <p>1.e odabire lutke za igru s dramskim elementima</p>	<p>1.a prepoznaje i imenuje osnovna izražajna sredstva u likovnom, glazbenom, dramskom, književnom i drugom stvaralaštvu (crta-crtanje, boja-slikanje, ploha-modeliranje, ton, ritam, dinamika-pjevanje, slušanje, sviranje, pokret, mimika, pantomima, govor, gestikulacija-ples i dramatizacija i sl.)</p> <p>1.b sudjeluje u glazbenim igrama, igrama s pokretom, igrama uloga i dramskim igrama</p> <p>1.c razlikuje osnovne pojmove iz likovne umjetnosti (crtež, slika, skulptura), glazbene umjetnosti (instrument, orkestar), vizualne umjetnosti (film, predstava, redatelj, glumac)</p>	
<p>2.a pjeva spontano, sluša i ritmički izražava jednostavne dječje i narodne pjesmice i brojalice</p> <p>2.b pokazuje zanimanje za izražavanje crtom, bojom i materijalom za oblikovanje</p> <p>2.c koristi se elementima dramatizacije u igri: imitira govor, pokret, mimiku, radnju i sl.</p>	<p>2.a sudjeluje i uživa u različitim stvaralačkim aktivnostima (likovnim, glazbenim, dramskim, govornim te plesnim aktivnostima)</p> <p>2.b primjenjuje znanja o osnovnim izražajnim sredstvima u vlastitome stvaralačkom izražavanju</p> <p>2.c koristi se umjetničkim jezikom (crtanje, slikanje, oblikovanje, drama, ples, pokret, glazba i pričanje priča) za izražavanje misli, osjećaja i ideja</p> <p>2.d inicira različite načine stvaralačkoga izražavanja</p> <p>2.e izražava svoje i tuđe osjećaje, osobine i stanja na sebi svojstven način različitim umjetničkim sredstvima uključujući emocije, interakciju, pokret, simbole, ideje</p> <p>2.f istražuje i uspoređuje karakteristike stvaralačkih kreacija (npr. dva oblika na istoj slici, dvije kompozicije, lutku i glumca, crtež i fotografiju, ples i glazbu)</p>	
<p>3.a ponavlja istu aktivnost u različitim situacijama</p> <p>3.b istražuje prirodne, vještačke i umjetničke materijale, sredstva, predmete i igračke i upotrebljava ih na različite načine i za različite namjene</p> <p>3.c osmišljava ritmičko-melodijske primjere</p> <p>3.d osmišljava pokrete, redoslijed pokreta i položaj tijela</p> <p>3.e stvara zamišljenu situaciju za dramsku igru</p>	<p>3.a izražava znatiželju i pokazuje zanimanje za nove ideje, stvari, riječi</p> <p>3.b eksperimentira s načinima izražavanja ideja i značenja uz pomoć različitih sredstava i medija</p> <p>3.c koristi se maštom u umjetnosti i dizajnu, glazbi, plesu, govoru, pokretu, igrama</p> <p>3.d kombinira različite materijale i tehnike u vlastitome kreativnom izražavanju</p> <p>3.e osmišljava i kreira uloge, scenarij i ideje</p>	

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	2. Društvena uloga umjetnosti i kulture	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. sudjeluje u društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima 2. procjenjuje umjetničke i kulturne pojave i događanja 3. utvrđuje važnost i ulogu kulturno-povijesnoga naslijeđa u oblikovanju vlastitoga identiteta. 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
	<ol style="list-style-type: none"> 1.a pokazuje zanimanje za sudjelovanje u kulturno-umjetničkim aktivnostima 1.b pridružuje se kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a angažira se i sudjeluje i društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima u neposrednom okružju 1.b surađuje, djeluje i preuzima svoj dio odgovornosti u zajedničkim akcijama (priprema svečanosti i kulturno-umjetničkih aktivnosti i sl.) 1.c prepoznaje doprinos koji daje u zajedničkim projektima (svečanostima, revijama, gostovanjima i sl.)
	2. NP	<ol style="list-style-type: none"> 2. a opisuje emocije koje u njemu izazivaju umjetnička djela i kulturne pojave i događanja 2.b interpretira na različite načine svoj doživljaj umjetničkoga djela i kulturne pojave i događaja
	3. pokazuje zanimanje za narodne priče i bajke.	<ol style="list-style-type: none"> 3.a prepoznaje najvažnije primjere kulturno-povijesnoga naslijeđa u neposrednom okružju 3.b priča svojim riječima o primjerima kulturne baštine BiH te prepoznaje važnost njezina očuvanja 3.c priča svojim riječima o drugim kulturama i tradicijama.

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	3. Estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. prepoznaje važnost estetskih vrijednosti u svakodnevnome životu 2. istražuje umjetnička djela i različite vrste umjetnosti s ciljem stjecanja znanja iz opće kulture. 		
Pokazatelji, sukladno uzrastu djece, za:		
	kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
	1.a iskazuje zadovoljstvo onim što mu se sviđa u neposrednom okružju	<ol style="list-style-type: none"> 1.a uočava lijepo u okružju, prirodi, umjetničkim i tehničkim proizvodima, uporabnim predmetima, svakodnevnim događajima 1.b oblikuje estetski doživljaj i estetski ukus kroz književnost, poeziju, kiparstvo, slikarstvo, arhitekturu, ples i glazbu, pjevanje, dramsku i filmsku umjetnost
	2. NP	<ol style="list-style-type: none"> 2.a prepoznaje vrste umjetnosti i umjetnička djela s kojima je u doticaju 2.b posjeduje osnovna znanja o dječjem kazalištu 2.c pokazuje zanimanje za nove izazove i otkrića.

Oblasti, komponente i ishodi učenja za predškolski odgoj i obrazovanje

ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ
Ishodi učenja za komponente:
<i>razvoj motorike i osjetila</i> 1. istražuje osjetilima predmete i materijale te iskustvena saznanja primjenjuje u misaonim procesima i aktivnostima 2. koristi se prirodnim oblicima kretanja za razvoj funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i vještina (puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, dizanje, nošenje, bacanje i hvatanje) 3. kombinira i koordinira psihomotoričke radnje i aktivnosti za postizanje, razvijanje te usavršavanje složenijih vrsta kretanja i djelovanja 4. pokazuje grafomotiričku sposobnost
<i>zaštita i sigurnost</i> 1. štiti sebe i druge od ozljeđivanja u konkretnim situacijama 2. izražava sposobnost samoprocjene u odnosu na drugu osobu, objekt ili događaj
<i>zdrav način života</i> 1. inicira i sudjeluje u aktivnostima koje su važne za unaprjeđenje vlastitoga zdravlja i blagostanja 2. primjenjuje osnovna načela osobne higijene i higijene prostora 3. pridržava se načela pravilne i redovite prehrane.
DJETETOVA LIČNOST I INTERAKCIJA
Ishodi učenja za komponente:
<i>odnos prema sebi</i> 1. postaje svjesno sebe i svoga identiteta kroz vlastite sposobnosti, karakteristike, osobine i mogućnosti 2. gradi realnu i pozitivnu sliku o sebi, pokazuje samosvijest, samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost i povjerenje u vlastite snage i sposobnosti 3. posjeduje razinu emocionalne svijesti i sigurnosti koja odgovara uzrastu i dobnom sazrijevanju i izražava ih u svim stupnjevima razvoja 4. izražava misli i djeluje na način da može utjecati na svoj položaj u okružju.
<i>odnos prema drugima i međuodnosi</i> 1. uspostavlja, razvija i održava interakcije s drugom djecom i odraslima 2. pokazuje kooperativnost i zajedničko djelovanje kroz različite aktivnosti i kritički se odnosi spram mišljenja i stavova preuzetih od drugih 3. djeluje sukladno demokratskim načelima surađujući i odlučujući te uvažavajući i prihvaćajući različitosti 4. djeluje sukladno društvenim, kulturnim i obiteljskim vrijednostima razvijajući osjećaj pripadnosti zajednici.
<i>odnos prema prirodi</i> 1. prepoznaje važnost prirode i uvažava prirodu kao prostor za život, razvoj, igru i učenje 2. pokazuje poštovanje i divljenje prema životu i svemu živom 3. postaje socijalno odgovorno i djeluje sukladno načelima rješavanja problema u životnoj sredini (održivi razvoj).
GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA
Ishodi učenja za komponente:
<i>razvoj govora i uporaba jezika</i> 1. koristi intuitivni, unutarnji i neverbalni govor primjeren uzrastu i dobnome sazrijevanju 2. primjenjuje glasovne strukture jezika i intuitivno uočava strukturu riječi i rečenica sukladno književnojezičnoj normi i upotrebljava ih u usmenome govoru 3. sastavlja smislene rečenice i iskaze primjenjujući ih u kontekstu prenošenja značenja, ideja i razmišljanja.
<i>usmeno izražavanje i slušanje</i> 1. pokazuje govorna i jezična iskustva te bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima 2. istražuje govor i jezik te pokazuje inicijativu u usmenome izražavanju 3. pokazuje sposobnost slušanja u skupini vršnjaka i odraslih u različitim situacijama

komunikacija i rana pismenost

1. analizira književne tekstove kroz komunikaciju s drugima
2. pokazuje kako funkcioniraju sustavi komunikacijskih simbola i upotrebljava ih
3. izražava se grafičkim simbolima u svakodnevnim aktivnostima.

SVIJET OKO NAS

Ishodi učenja za komponente:

istraživanje svijeta

1. koristi se osjetilima za promatranje i istraživanje fenomena i procesa u prirodi
2. dovodi u vezu sebe, ljude, biljke, životinje, predmete i pojave u prirodnom okružju s ciljem razumijevanja svijeta u kojem živi
3. koristi se informacijama iz različitih izvora o živoj i neživoj prirodi
4. stječe kompetencije za učenje i rad

rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje

1. osmišljava, ispituje i primjenjuje nove ideje i teorije na temelju prethodnih iskustava i kritičkoga odnosa prema njima
2. prepoznaje uzročno-posljedične veze i odnose
3. primjenjuje strategije djelovanja i razmišljanja uključujući se u različite životne situacije i situacije rješavanja problema

rana matematička pismenost

1. istražuje matematičke strukture i koristi se modelima kako bi utvrdio njihove odnose
2. stječe primjenjive matematičke predodžbe i koncepte, upotrebljava ih ciljano izražavajući se matematičkim jezikom i simbolima u različitim situacijama i aktivnostima

znanost i tehnika

1. promatra pojave u prirodnome, materijalnome, društvenome svijetu i u svijetu tehnike te uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze
2. pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz tehnologije u svakodnevnome životu, igri, učenju, radu i za predstavljanje ideja
3. pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz znanosti.

UMJETNOST I KULTURA

Ishodi učenja za komponente:

stvaralaštvo i kreativnost

1. prepoznaje osnovna izražajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima
2. istražuje i izražava se na različite načine kroz umjetnost, medije i tehnike
3. stvara kreacije, preslaguje te predlaže idejna rješenja i inovacije kroz različite načine izražavanja

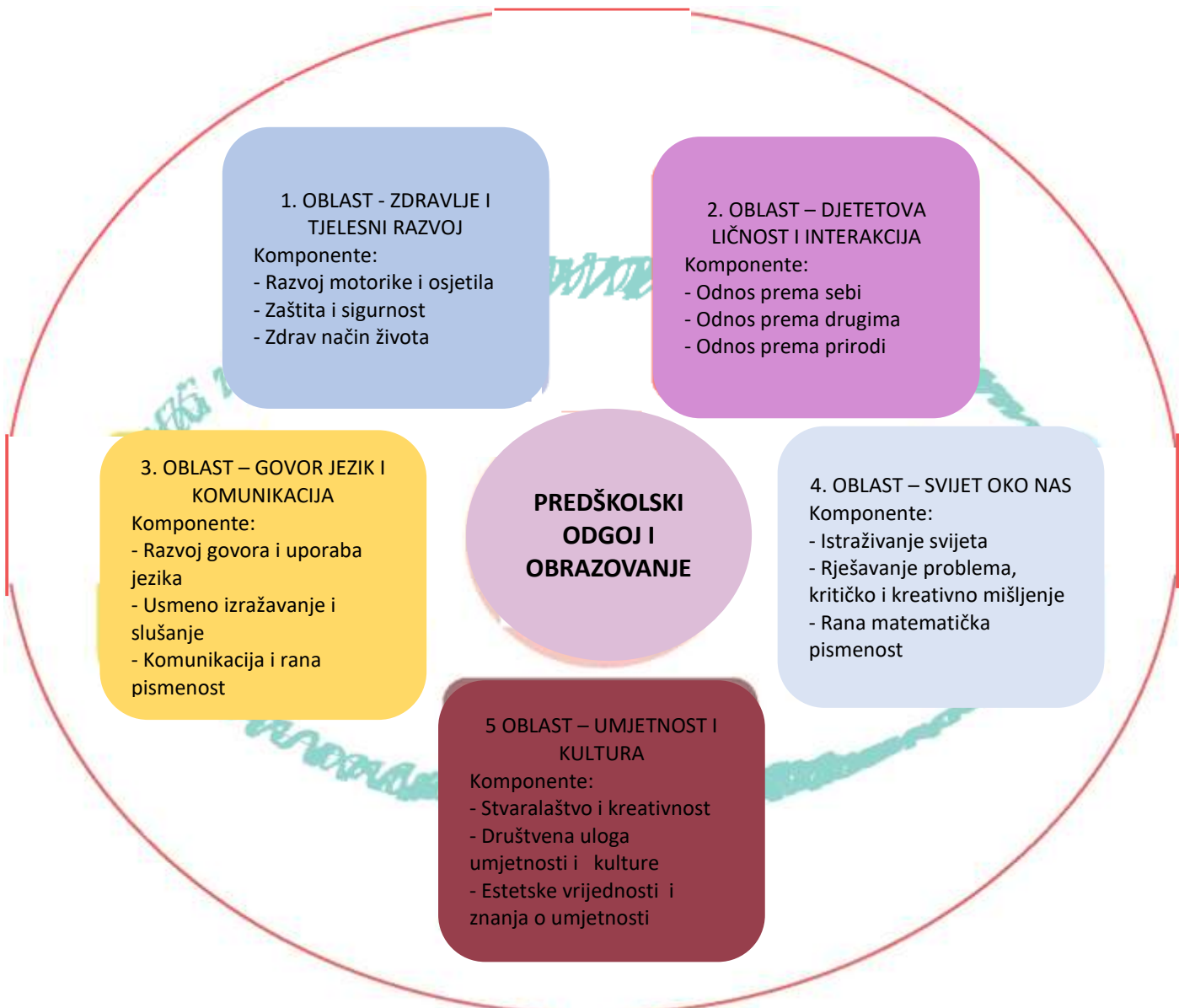
društvena uloga umjetnosti i kulture

1. sudjeluje u društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima
2. procjenjuje umjetničke i kulturne pojave i događanja
3. utvrđuje važnost i ulogu kulturno-povijesnoga naslijeđa u oblikovanju vlastitoga identiteta

estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti

1. prepoznaje važnost estetskih vrijednosti u svakodnevnome životu
2. istražuje umjetnička djela i različite vrste umjetnosti s ciljem stjecanja znanja iz opće kulture.

Oblasti i komponente za predškolski odgoj i obrazovanje

KLJUČNE KOMPETENCIJE – PROŽIMAJUĆE TEME ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Ključna kompetencija	Prožimajući pokazatelji
jezično-komunikacijska kompetencija na materinskome jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • čita, razumije i analizira književne i informativne tekstove • piše razne vrste tekstova za različitu namjenu i publiku • pripovijeda i sluša radi prijenosa i razumijevanja informacija s uvažavanjem učinkovito u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnome i kritičkome dijalogu • piše složene tekstove • kritički ocjenjuje različite oblike komunikacije • izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju
a) matematička pismenost	<ul style="list-style-type: none"> • služi se matematičkim oblicima mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (formula, model, konstrukcija, grafikon/dijagram) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti • poznaje matematičke pojmove i koncepte uključujući najvažnije geometrijske i algebarske teoreme • poštuje istinitost kao temelj matematičkoga razmišljanja
b) kompetencija u znanosti i tehnologiji	<ul style="list-style-type: none"> • razumije i primjenjuje (dekodira, tumači i razlikuje) razne vrste prikazivanja matematičkih elemenata, fenomena i situacija; odabire i zamjenjuje načine prikazivanja ako je i kada je to potrebno • upotrebljava znanja i metodologije kako bi se objasnila priroda; kompetentno primjenjuje znanje o tehnologijama kako bi se promijenilo prirodno okružje u skladu s ljudskim potrebama • razumije odnose između tehnologije i drugih područja: uloga tehnologije u znanstvenome napretku (npr. u medicini), u društvenim odnosima (vrijednosti, moralna pitanja), u kulturi (npr. multimedija) ili u okružju (onečišćenje, održivi razvoj) • pokazuje spremnost za stjecanje znanja iz prirodnih znanosti i zanima se za znanost te znanstvenu i tehnološku karijeru
informatička pismenost (informatijska, medijska, tehnološka)	<ul style="list-style-type: none"> • kritički se koristi informacijsko-komunikacijskim tehnologijama za dobivanje, vrjednovanje i pohranjivanje informacija, za produkciju, predstavljanje i razmjenu informacija te pri sudjelovanju u virtualnim društvenim mrežama • razlikuje realni i virtualni svijet • upotrebljava tehnologije radi razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo; služi se tehnologijama za potporu kritičkoga načina razmišljanja • poštuje privatnost pri uporabi društvenih mreža, poštuje etička načela, prepoznaje pouzdanost i valjanost prikupljenih informacija, služi se mrežama za širenje obzora

<p>učiti kako se uči</p>	<ul style="list-style-type: none"> • razvija suodgovornost za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja: <ul style="list-style-type: none"> • razvija savjest o vlastitim mogućnostima, jakim i slabim stranama, stilovima učenja, inteligenciji, kao i o sposobnosti identificiranja osobnih potreba radi primjene vlastitih strategija i procedura u procesu učenja • razvija sposobnost popravljavanja, poboljšavanja (samoregulacije): <ul style="list-style-type: none"> • unaprijed planira, izvršava, kontrolira, radi korekcije različitih oblika komunikativnih aktivnosti (receptije, interakcije, produkcije, medijacije) • upotrebljava različite metode i strategije učenja⁴: <ul style="list-style-type: none"> • poznaje i svjesno upotrebljava različite strategije učenja • stječe sposobnost otkrivanja najuspješnijega i najbržega načina učenja, odabire različite mogućnosti i primjenjuje najbolje u praksi • razvija kritički stav o tome što učenik u školi uči i o vlastitome procesu učenja • organizira vlastito učenje, razvija upornost • razvija samomotivaciju, samopouzdanje te potrebu za kontinuiranim učenjem
<p>socijalna i građanska kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznaje vlastite emocije, zanima se za druge kulture i poštuje ih • razumije vlastiti nacionalni identitet i sebe kao pripadnika određene zajednice i u interakciji je s kulturnim identitetom Europe i ostatka svijeta • posjeduje svijest o europskom i svjetskom kulturnom naslijeđu i o kulturnoj i jezičnoj raznolikosti svijeta • poznaje jezične i kulturne posebnosti društva i zajednica u kojima se govori određeni strani jezik • razvija svjesnost i razumijevanje sociokulturnih i međukulturnih pravila i normi uporabe stranoga jezika; razvija odgovarajuće komunikacijske strategije za interpretaciju i uporabu poruka u skladu sa sociokulturnim i međukulturnim pravilima i normama (sociolingvistička kompetencija): <ul style="list-style-type: none"> • uvažava posebnosti društvenih odnosa (pozdravi, način ophođenja) • primjenjuje pravila lijepa ponašanja (kako izraziti zahvalnost, naklonost, kako podijeliti brigu, radost, itd.) • uvažava razlike u jezičnim registrima (razine formalizma) • sposoban je prepoznati dijalekte i naglasak (akcent) kroz leksičke, gramatičke, fonološke, glasovne, paralingvističke elemente (npr. govor tijelom) • konstruktivno komunicira i iskazuje poštovanje u društvenim situacijama (kvalitetna međusobna komunikacija)
<p>samoinicijativa i poduzetnička kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • upravlja projektima • prepoznaje svoje jake i slabe strane • radi u timovima prema načelu kooperativnosti i fleksibilnosti • konstruktivno surađuje u aktivnostima primjenjujući vještine skupnoga rada • upravlja rizikom i razvija svijest o odgovornosti
<p>kulturna svijest i kulturno izražavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • izbjegava stereotipe, radi kompromise, razvija osobni integritet i poštuje integritet drugih, jača samopouzdanje • konstruktivno izražava vlastito mišljenje i frustracije, posjeduje sposobnost empatije • poznaje najznačajnija kulturna dostignuća, uključujući i pop-kulturu, cijeni umjetnički rad i kulturne događaje • uvažava i uživa u umjetničkim djelima i izvedbama i razvija osjećaj za lijepo

⁴ Pod strategijama učenja podrazumijevamo najekonomičniji i najpotpuniji način na koji korisnik stranoga jezika uspijeva u pogon staviti vlastite jezičke resurse i sposobnost kako bi odgovorio na potrebe određene komunikacijske situacije i ostvario željeni cilj. Uporaba strategija pretpostavlja primjenu metakognitivnih vještina učenja.

<p>kreativno-produktivna kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • razvija kompleksno mišljenje: <ul style="list-style-type: none"> • sažima i generalizira; služi se višim kognitivnim sposobnostima kao što su analiza, sinteza, vrjednovanje, kritičko mišljenje (razlikuje činjenice i mišljenja, argumentira teze) • logički strukturira i niže argumente • razvija kreativnost i potrebu za istraživanjem te osjećaj za estetske vrijednosti: <ul style="list-style-type: none"> • iznosi i povezuje različite ideje; izražava pretpostavke o različitim proizvodima <p>razvija otvorenost prema različitim oblicima kulturnog izražavanja; razvija vlastitu kreativnost i sposobnost izražavanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sposoban je tolerirati suprotne ideje • neovisno donosi zaključke • razvija pozitivan stav i spreman je relativizirati svoj stav i sustav vrijednosti; razvija spremnost za otklon u odnosu na ustaljena ponašanja prema drugim kulturama <ul style="list-style-type: none"> • podupire radoznalost i želju za novim znanjima: <ul style="list-style-type: none"> • izražava svoje misli, ideje i emocije • razvija sposobnost promatranja, sudjelovanja i integriranja novih iskustava (i spreman je mijenjati prethodna)
<p>tjelesno-zdravstvena kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prihvaća i promiče zdrave stilove ponašanja, odgovarajućih prehrambenih navika i tjelesnih aktivnosti koje pojedincu omogućavaju kvalitetan i zdrav život • razvija pozitivnu sliku o sebi i posjeduje sposobnost sebi omogućiti zdrav život i promicati ga u vlastitome okružju.

Literatura

- Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine za period 2015-2018* (2015.), <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/djeca/akcijski%20plan%20za%20djecu-BH-web.pdf>.
- Andrilović, V., Čudina-Obradović, M. (1994.), *Osnove opće i razvojne psihologije*, Zagreb: Školska knjiga.
- Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations, (2009.), BELONGING, BEING & BECOMING, *The early years learning framework for Australija*, <http://www.ag.gov.au/cca>.
- Bećirović-Karabegović, J. (2018.), *Razvojno primjereni predškolski kurikulum*, Sarajevo: Agencija PERFECTA.
- Bredenkamp, S. & Rosegrant, T. (1995.), *Reaching potentials: Transforming Eearly Childhood Curriculum and Assessment*, Volume 2, Washington DC: NAEYC.
- Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe*, <http://archive.erisee.org/downloads/2013/2/bh/Comprehensive%20program%20ov%20preschool%20education%20Tuzla%202011%20BH.pdf>.
- Department for Children, School and Family (May 2008.), *Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage Setting the Standards for Learning, Development and Care for children from birth to five*, https://www.foundationyears.org.uk/files/2017/03/EYFS_STATUTORY_FRAMEWORK2017.pdf.
- Early Learning and Development Standards for Children from 0-6 Years*, https://www.unicef.org/tfymacedonia/MK_Pub_ELDS_ENG.pdf.
- Finnish National Board of Education (2010.), *National Core Curriculum for Pre-primary Education*, https://www.oph.fi/download/153504_national_core_curriculum_for_pre-primary_education_2010.pdf.
- Kamenov, E. (1997.). *Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom decom*, Novi Sad: Odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta.
- Kurikulum za vrtiće*, http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf
- Marendić, Z. (2011.), *Predškolski programi između tradicionalnog i savremenog*, u: Ćurak, H. (ur.), *Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini* (str. 21. – 33.), Sarajevo: APOSO.
- Ministère l'Éducation Nationale (2014.), *Les programmes de l'école maternelle*, <http://www.education.gouv.fr/>.

Ministry of Education and Culture (2007.), *National Core Curriculum*, http://www.ibe.unesco.org/curricula/hungary/hu_al_fw_2007_eng.pdf.

Ministry of Education and Research Portugal (2000.), *Framework Plan for the Content and Tasks of Kindergartens*, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/engelsk/frameworkplanforthecontentandtasksofkindergartens.pdf>

Ministry of Education, New Zealand Government (2017.), Te Whāriki. He whāriki mātauranga mō ngā mokopuna o Aotearoa, Early childhood curriculum, <https://www.education.govt.nz/assets/Documents/Early-Childhood/Te-Whariki-Early-Childhood-Curriculum-ENG-Web.pdf>.

Ministry of Education, Science, Sport and Culture Japan (2001./2004.), *National Curriculum Standards for Kindergartens*, http://www.ibe.unesco.org/curricula/japan/ja_ecefw_1998_eng.pdf.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>.

National Council for Curriculum and Assessment (2009.), Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework and Síolta, The National Quality Framework for Early Childhood Education, http://www.westmeathchildcare.ie/images/Aistear_Síolta_Similarities_Differences.pdf.

National Institute for Education, Slovakia, (2008.), *The National Educational Programme ISCED 0 – pre-primary education*, <http://www.oecd.org/education/school/48705963.pdf>.

„Okvirna politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece u BiH“ (2012.), *Službeni glasnik BiH broj 36/12*, www.unicef.org/bih/UNICEF_ECD_Brosura_4LANG_01.pdf.

Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini (usvojen na 16. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH održane 11. i 30. 10. 2007. i na 9. sjednici Doma naroda održanoj 29. 10. 2007. godine).

Opšte osnove predškolskog programa, http://www.uvb.org.rs/pdf/opste_osnove_priprenog_predskolskog_programa.pdf.

Osnove programa odgojno-obrazovnog rada sa djecom predškolskog uzrasta (1994./1995.), Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Pedagoški zavod.

„Pedagoški standardi za predškolski odgoj i obrazovanje i normativi prostora, opreme i didaktičkih sredstava predškolskog odgoja i obrazovanja“, 2003., (doneseni na temelju članka 7. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju i na prijedlog Prosvjetno-pedagoškog zavoda Sarajevo), *Službene novine Kantona Sarajevo*, br. 4/98, 9/00 i 18/02.

Primarni program odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolskog uzrasta (2000.), Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, znanosti i informiranja, Kanton Sarajevo.

Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja, https://www.rpz-rs.org/sajt/doc/file/web_portal/05/5.1/Program%20predskolskog%20vaspitanja%20i%20obrazovanja.pdf.

Program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju (od 3 do 6 godina), Crna Gora, <file:///C:/Users/anurbe/Downloads/PREDSKOLSKO%20program%20od%20%203-6%20godina.pdf>.

Skolverket (2010.), *Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010.*, <http://www.svalov.se/download/18.34c7ffa157e68bd680addb3/1477654621434/L%C3%A4roplan%20f%C3%B6rskolan%20reviderad.pdf>.

Slunjski, E. (2006.), *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću – organizaciji koja uči*, Zagreb: Mali profesor.

Sporazum o zajedničkoj jezgri cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama (2009.), Sarajevo: Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 16/04.

Standard zanimanja – odgajatelj/ica (2016.), Vijeće Europe u BiH, http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sekto_r_obra_zov_anje/dokumenti/drugi_doc/default.aspx?id=8679&langTag=hr-HR.

Standardi kvalitete rada odgojiteljica, pedagoginja i ravnateljica u predškolskom odgoju i obrazovanju (2011.), Sarajevo: APOSO – Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, <http://aposo.gov.ba>.

Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004.), *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.

Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH, Ministarstvo civilnih poslova, Sarajevo, septembar/rujan 2004.

U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office of Head Start, (2010.), *The head Start Child development and early learning framework. Promoting Positive Outcomes in Early Childhood Programs Serving Children 3–5 Years Old*, <https://www.acf.hhs.gov/ohs>.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevo (donesen na sjednici Skupštine Kantona Sarajevo održanoj 24. 7. 2008.).

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Save the Children

Nakladnik:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za nakladnika:

Maja Stojkić, ravnateljica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Grafički dizajn:

Ferida Abdagić

Lektura:

Karolina Vrljić

Tisak:

Avery d.o.o.

Naklada:

DTP:

APOSO

